

FEDERATIA ROMANA DE TURISM-ALPINISM

COMISIA CENTRALA DE SPEOLOGIE SPORTIVA

BULETIN SPEOLOGIC

nr. 12

BUCURESTI 1989

www.karstgeology.com

PEŞTERA SURA MARE (Mării SESULUI)

GEORGE PONTA

INSTITUTUL DE GEOLOGIE SI GEOZIFICA
BUCURESTI

Lucrarea de față prezintă date privind istoricul descooperărilor din peștera Sura Mare, precum și o descriere a acesteia, more than 6 km of passages and care în momentul de față depășește 6 km lungime și 300 m de-nivelare.

This paper present the history and the description of the Sura Mare cave, which has

more than 6 km of passages and 300 m vertical development.

În Munții Șureanu perimetru calcaros se situează în partea de vest, sub forma unui platou carstic care se întinde atât la nord cît și la sud de valea Streiului. Calcarele de la nord de Strei sunt fragmentate de falii majore cu direcție NE-SV, pe care s-au format principalele sisteme endocarstice ale perimetrlui. Începînd de la nord la sud avem: peștera din Valea Stinii, peștera Ponorâci-Cioclovina cu apă, peștera Sura Mare și peștera lui Cocolhea (peștera Sura Mică).

Colectorul principal al perimetrlui este peștera Sura Mare.

Situată pe teritoriul comunei Pui, satul Ohaba-Ponor, peștera Sura Mare este cunoscută de multă vreme de localnici, datorită portalului impresionant.

Prima explorare a avut loc în 1929, cînd Iosif Schadler și Toma Ienciu au înaintat 600 m în interior, după cum afirmă I. Gherman.

Gecologul I. Gherman scrie că în 1931 a explorat peștera pe o lungime de 2 km, cu ajutorul unei bărci, fiind însoțit de doi localnici (Margareta Dumitrescu et al., 1967).

În anul 1950, T. Orghidan și R. Codreanu, în urma informațiilor date de V. Puscariu, ajung la intrarea Surii Mari și încearcă fără succes trecerea pe sub marile blocuri de calcar ce obstruează intrarea după primul lac (Orghidan et al., 1984).

În 1954, Margareta Dumitrescu, T. Orghidan și Jana Panasachi, cu o bară militară, au înaintat 900 m și au executat pentru prima dată cartografierea peșterii pe distanță explorată, cäm cu 250 m în amonte de căseada pînă la care înaintase I. Gherman în 1931. Aceasta înseamnă că autorul menționat (Gherman, 1931) a înaintat numai 700 m în peșteră, fapt care rezultă clar din descrierea foarte corectă a traseului. Dacă I. Gherman ar fi înaintat măcar pînă la 950 m, ar fi trebuit să intîlnească affluentul subteran care vine din partea stîngă cäm în acel loc. Autorul nu vorbește însă nimic despre acest affluent în descrierea sa.

La 9 ianuarie 1963 a avut loc filmarea secvențelor pentru filmul documentar "Lumea din beznă". T. Orghidan împreună cu regizorul I. Bostan, echipați cu costume de cauciuc, fără barcă, reușesc la 5 noiembrie 1963 să înainteze în peșteră pe o distanță de 2 km, constatănd prezența formațiunilor particulare de calcită în formă de ciuperci enorme, care barează din loc în loc albia cursului subteran.

La 17 iulie 1964, T. Orghidan și Margareta Dumitrescu descoară al doilea ponor al rețelei subterane al pîrfului în Fundătura din Fața Deslului (alt. 900 m)*, unde su fost aruncate 500 g fluoresceină. După 14 ore, apele colorate s-au ajuns la gura peșterii Sura Mare.

"Matei Ghica ne-a comunicat verbal că în iarna anului 1964-1965 a depășit cu cîteva sute de metrii punctul stîns de

* Avenul din Fundătura Hobenilor (n.a.).

nbi, oprindu-se la o cascadă de 5 m, greu de escaladat" (Margareta Dumitrescu et al. 1967).

În 1967 se publică descrierea și planul primilor locoane explorări (Margareta Dumitrescu et al., 1967).

Această hartă este ulterior republicată în prima ediție a volumului "Pesteri din România" (Bleahu et al., 1976) și în ediția a doua apărută sub formă de ghid turistic (Orghidan et al., 1984).

În primul caz descrierea peșterii merge pînă la sifonul terminal, care se află la capătul unei "galerii unice de 4,5 km". La 420 m de la intrare se găsește un lac subteran lung de aproape 60 m și adînc de 1,8-3 m. Acest lac a fost numit "Dorna Mage". În următorii 2 km aspectul general al galeriei este foarte asemănător cu cel descris deje, însă intervin elemente noi, obstacole serioase în calea explorării. O primă categorie de astfel de elemente este alcătuită din trei mase stalagmitice cu volume de 100-150 m³ dezvoltate deasupra nivelului apei, pînă la 4-5 m înălțime, între peretii galeriei. Chiar la ape medii acestea trebuie escăldate pentru a putea continua explorarea. Urmează o succesiune de cascade, ultima avînd peste 5 m înălțime. Depășind acest obstacol pătrundem într-o sală de dimensiuni impunătoare, în care numeroase blocuri prăbușite din tavan acoperă podeaua și ingreunăză însinarea. În această sală se găsesc unele din cele mai frumoase gûruri din țară. Galeria se continuă spre nord-est încă 1,5 km, după care un lac de sifon oprește însinarea".... (Bleahu et al., 1976).

În volumul apărut în anul 1984 (Orghidan et al.,) aflăm că în sala de la intrare a fost găsită ceramică neolicică și resturi de oase de animale domestice, galeria este presărată cu dorne și sifonul terminal a fost explorat pînă la 30 m adîncime.

Pe tot parcursul primului kilometru tavanul se menține între 40 și 30 m, cu excepția Dernei Mari, unde tavanul, se lasă pînă la 2-3 m. Este probabil că la ape mari torrentul subteran are aici regim de curgere forțată. După 1200 m apar formațiuni de mari proporții. Ele sunt formate dintr-o "pălărie" sprijinită la 7-9 m înălțime de cei doi pereti ai galeriei, din care se lasă în jos, sub formă de scurgeri în franjuri "piciorul" în formă de baldachin, care atinge nivelul apei (Orghidan et al., 1984).

In anul 1966 Tony Oldham vizitează peste 20 peșteri din România, printre care și peștera Sura Mare (primii 500 m).

După un an, același autor vizitează din nou peștera Sura Mare, însotit de soția lui și de John Dolman. În urma acestei vizite este publicat un material (Oldham, 1968) care conține o descriere detaliată a peșterii. Deasupra unui baldachin au găsit urme de carbid de la expedițiile române. Au făcut două ore și treizeci de minute pînă la Sala Mendip (Focul Viu) cesta fiind punctul maxim de înaintare în peșteră la acea dată.

Epilog. 19.I.1968 "După ce am spus Institutului de Speologie din București despre descoperirile noastre din Sura Mare ei au organizat o expediție comună iugoslavo-română pentru explorarea peșterii. Ei au confirmat noua lungime de 3 km și s-a programat organizarea unei largi expediții internaționale pentru anul următor" (Oldham, 1968).

In anul 1968, Institutul de Speologie din București și Academia R.S.R. organizează o expediție la peștera Sura Mare la care participă Asociația Speologică a Universităților Britenice și Institutul de Speologie din Postoiana, Iugoslavia.

Din raportul expediției desprîndem că "în luna august 1968 debitul rîului era de 150 l/s. A fost organizată o zăbară de bază în Sala Mendip (Focul Viu) dotată cu telefon. Folosind această bază a fost explorată galeria principală, în emonte, pe

o lungime de peste 1000 m. Aceasta se termină într-un sifon. Încercarea de a traversa acest obstacol printr-un nivel superior în tunelul peșterii, a săs la descoperirea unei galerii frumoșe concretizante de 500 m lungime, care se termină cu un horon greu de explorat datorită unei cascade. Culoarea apei a dat denumirea acestui pasaj de "Galeria verde". O altă cățărare a dus la descoperirea unui sifon static*. Nu a fost găsit nici un pasaj care să depășească sifonul terminal. În acest an Sura Mare a fost cartată numai parțial. Gradul de cartare era 4 spre 5" (Raport preliminar, 1968).

În anul 1969 Institutul de Speologie "E. Racoviță" organizează o nouă expediție la Sura Mare la care participă 12 speologi din Anglia. Tabăra de bază a fost situată la Fundătura Ponorului. S-a cartat peștera Sura Mare și s-a încercat decolmatarea porului. Nu avem date publicate despre această expediție pînă în prezent.

În perioada 1969-1976 au fost mai multe încercări de explorare a peșterii Sura Mare. Putem aminti tentativele cercului de speologie "Piatra Roșie" din Petroșani, precum și cele ale cercului de speologie "Emil Racoviță" din București.

Considerind peștera Sura Mare ca puțin cunoscută, în luna iulie 1976 echipe formată din Octavian Vasiliu, Romulus Müller, Neculai Tertelescu, Iler Barbu, George Ponta (Focul Viu) și Hălasi Gabor (Liliacul Arad) organizează o primă expediție al cărui scop final urma să fie redactarea unei hărți complete a peșterii. Cartarea propriu-zisă a început având cheia și jurnalul cuprinzînd o ridicare topografică a acelorore.

Echipa de cartare din prima zi a fost formată din R. Müller, O. Vasiliu și G. Ponta. Cartarea cu bisola Sport și topofilul

* Acum se numește sifonul verde (n.s.).

a permis înaintarea rapidă. În această zi au fost cartate cheile, plus 600 m de galerie. Nivelul apei era scăzut, în cea mai mare parte nedepășind 0,5 m. În zonă lacurilor de la m. 500, apa era mai adâncă, ajungînd la 1,60 m.

În ziua a doua echipa de cătare a fost formată din aceleasi persoane. În momentul intrării în peșteră a venit în tabără Gabor Malasi.

Pentru o redare mai autentică cităm din caietul nostru de însemnări:

"Cartarea a decurs în condiții normale, cu ritmul cunoscut din prima zi. S-a ajuns la 1600 m de intrare. La ora 18,00 în dreptul unei cascade de 1 m, am observat că apa este tulburată, dar nu i-am acordat nici o importanță. Nici la întoarcere pe activ, nu am realizat că nivelul apelor creștea văzind cu ochii. Creșterea bruscă a apelor am putut-o observa în dreptul unui baldachin, care la venire a fost trecut pe dedesubt, iar acum trecea era închisă de un sifon. Depășirea sifonului s-a făcut pe deasupra. Am constatat că nivelul apelor în unele locuri crescuse cu peste 1 m. În punctul de la 1000 m Romulus Müller și Vasiliu Octavian nu mai aveau nici o sursă de lumină. Toate au fost luate de apă. Am înaintat mai departe la lumină frontală mele de carbid care după câțiva metri s-a stins. Ne-am oprit imediat, Eu cu O. Vasiliu în stînga galeriei, iar R. Müller în partea cealaltă, oprit de curent să traverseze lângă noi. În acest moment era clar că nu mai puteam face nici o mișcare spre ieșire. Singura sursă de lumină era frontală electrică. Cu această lumină slabă trebuie să găsim un loc cătă comod și să aștept în așa oare.

Am stat în apă atât timp că nivelul a scăzut cu 1 m. Am avut șansa ca în imediata apropiere să înceapă o terasă care urca în pantă pînă la +4 m deasupra activului, loc în care se afla o marmita de dimensiuni reduse. Acestea a fost locul hivuacului în

care ne-a găsit echipa de salvare*. Așteptarea a decurs normal într-o stare de semi-adormire. Locul din mijloc era schimbat din cind în cind. Eu erau mai bine îmbrăcat decât cei doi. Aveam între salopetă și neopren, la spate mapă cu cartarea, care, recunosc fără sănătatea de cald (Noroc că am pus-o la piept, în salopetă, în momentul în care am inceput călea de întoarcere pe viitură, fiind singurul lucru care nu a fost luat de apă).

Echipa de salvare a sosit la două zile, în jurul orei 16,00. Primul a fost unul din echipe "Salvamont" Petroșani, care se deplasează pe pereti cu o viteză de invidiat. Următorul a fost Romulus Venețel, iar apoi Gabor Halasi.

Salvatorii fiind dotati cu bârți, au parcurs cei 750 m, pînă la noi în cîteva ore bune. Întoarcerea a fost mult mai rapidă. Fiecare din noi ducdea în spate cîte un salvator. Eu lăsunam pe Gabor..

Viitura a fost de mari proporții, încît a pus în pericol atât corturile noastre cât și satul. O parte din grădini au fost înundate, iar punctele de pe rîu au fost lărgite de apă. În timpul viitorii sosiseră în tabără Barbu Valter și Neculai Tertelean. Zîua următoare echipa formată din R. Müller, O. Vasiliu și N. Tertelean au intrat în peșteră ca să recupereze lucrurile lăsată la punctul de cartare terminus. Intrarea a fost rapidă și s-a desfășurat în bune condiții. Debitul rîului revenise la normal.

În data de 24 iulie 1976 echipa formată din G. Halasi, V. Barbu și G. Ponta au reușit ca numai în cîteva ore să atingă sironul terminal al peșterii, punctul terminus al expediției engleze.

Expediția a durat 8 ore. "Este primă expediție română care reușise să atingă capătul celui mai dificil curs activ din România".

* Divuacul se găsea la 750 m de intrare.

In anul 1977 este programată o nouă expediție. Cu toate că organizarea este net superioară celei dintii, rezultatele nu sint tocmai cele dorite. Nivelul apei era mult mai ridicat decit în anul precedent, încit cele trei tentative de trecere a punc-
tului de la "Semi-sifon" esuează. Ultima încercare este făcută de V. Barbu care împreună cu T. Popescu, trec de baldachin, și reușesc ca într-o intrare de 12 ore să facă o cartare expedi-
tivă pînă la sifonul terminal al peșterii, lungimea totală a peșterii fiind de 3143,25 m. Această valoare constituie și subiec-
tul articolului publicat în revista "Aragonit" a cerului "Lilia-
cul" din Arad (G. Ponta, 1978).

Paralel cu cartarea peșterii Sura Mare a fost realizată și o drumuire cu teodolitul de la resurgență pînă la Fundătura Pono-
rului, fiind cuprinse în ridicare, cheile Ohabei și Avenul din
Dosul Lăcșorului. Ridicarea a fost executată de o echipă condusă
de V. Barbu.

După această expediție peștera Sura Mare a fost dată într-un fel uitării. Speologii și-au îndreptat atenția spre obiective noi, abordabile cu echipament mai simplu. De fapt adevăratul motiv al abandonării peșterii a fost lipsa costumelor de neopren, care se face simțită și acum la 12 ani de la prima expediție română în peșteră.

La începutul anului 1981, în cadrul Institutului de Speolo-
gie "Emil Racoviță" din București se formează o echipă de sce-
fandrii, care dispune de costume de neopren.

Aceasta face ca în luna august, a anului 1981, G.E.S.S. (Grupul de explorări subacvatice suoterane) să atace sifonul ter-
minal al peșterii. Tentativa nu a reușit din cauza apei și a fap-
tului că peștera nu era cunoscută de cei în cauză. Eșecul acesta
îndirjează și mai mult pe combatanți și face ca în cel mai scurt
temp să se organizeze o nouă expediție, cu scopul de a fotografie

peștera, de a încerca să se măsoare denivelarea cu un altimetru, și să se încerce descoperirea unui pasaj superior pentru depășirea sifonului terminal. Denivelarea cunoscută pînă în acel moment era definită ca suma cascadelor pînă la sifonul terminal (+50 m), denivelarea ce decurgea din pantă rîului rămînind nevalorificată din cauza lipsei de măsurători.

La expediția din 5 septembrie a anului 1981 au participat C. Lascu, H. Chirîță, I. Tulucan, V. Barbu, G. Ponta și Liana Toma.

La expediția din 27-28 septembrie au participat S. Sirbu, I. Grigore, C. Lascu, G. Halasi și G. Ponta.

După ce proiecția de diapozitive cu Sura Mare a repurtat un real succes la Speosportul de la Coștiștei, numărul deplasărilor a început să crească semnificativ, dar niciodată nu și-a depășit celiatea de ture de vizitare.

În paralel, cercul "Speo-Timig" din Timișoara lucrează cu teodolitul la cartarea peșterii sub conducerea lui Lothar Kalitzky. Terminusul acestei cartări de precizie este în acest moment la "Semi-sifon". La calcularea denivelării și lungimii peșterii s-au luat în considerare cifrele stabilite de timigoreni, care sunt de o precizie mai ridicată. (L. Kalitzky, 1984).

Urmează o perioadă de liniste pentru Sura Mare, pînă în luna noiembrie a anului 1983, cînd se organizează vizitarea peșterii împreună cu speologii de la clubul Vertikum din Budapesta. Această expediție a fost numită "Expediția butoaierilor". Toți din echipă și transportau echipamentul de bivac în butoaie, fiecare om avînd butoasă cu un volum de 60 l. Butoaiile pluteau ușor, dar necunoscîndu-le posibilitățile nu am îndrăznit să le tragem prin apă. Ulterior am văzut că erau etanșe.

Apa era neașteptat de mică. Bivuscul a fost făcut în Sala Mendip (Focul Viu). Temperatura în sală era de +11°C. Cu ocazia acestei vizite s-au făcut și cîteva escalade. Acestea au avut ca

obiectiv partea superioară a domului din Sala Mendip (Focul Viu), unde s-a descoperit o galerie de 10 m, iar a doua echipă a escaladat ^{cascada} pe affluentul 3, de 23,5 m înăltime. Terminusul acestei galerii este la cota +60 m. Galeria activă are un nivel superior situat la încă +20 m, nivel care corespunde în unele locuri cu înăltimea tavanului galeriei principale.

Paralel cu escaladele s-a inceput și recartarea sectorului de peșteră de dincolo de punctul numit "Semi-sifon". Cartarea sălii Mendip (Focul Viu) a durat o zi întreagă. În tabără a sosit Gabor Halasi cu Gyula Birtalam, Ioan Czibulak de la Orașe, Gutt Walter, Josz Emeric, Denes Istvan de la Brașov, Adrian Solomon, Serban Sîrbu, Cristian Lascu din București. Gabor Halasi era echipat cu butelii pentru scufundare, având de gînd să încearcă traversarea sifonului terminal, cînd constată (la sifon) că detentoarele americane nu se racordează cu buteliile. Echipa care pleacă afară are misiunea de a trimite pe I. Grigore și I. Czibulak cu detentoarele lui Gabor. Acest lucru nu se petrece în timp util și Gabor va ieși cu buteliile din peșteră fără să fi făcut scufundarea. A. Solomon rămîne în tabără și cartăm împreună affluentul 3 și în continuare activul principal în amonte de Sala Mendip (Focul Viu). Cartarea a fost întreruptă în momentul în care se întoarce echipa formată din S. Sîrbu, I. Grigore și trei băieți de la Vertikum (au vizitat sifonul terminal) și anunță marea descoperire: printr-un pasaj superior a fost depășit sifonul terminal al peșterii și s-au străbătut 2 km de galerii. În această situație ne-am întors la tabără și ne-am pregătit de ieșire. Ieșirea s-a făcut a doua zi dimineață. În jurul orei două echipa de speologi din Ungaria a plecat spre Budapesta, iar noi spre București. Știam că în curind vom fi din nou în Sura Mare.

Acest curind a însemnat luna decembrie a anului 1983. Această tabără este organizată ca o cooperare între două grupări puterni-

ce din București și Oradea. Din Bucuresti participă G. Ionescu, A. Solomon, Agata Teodorescu, C. Panaiotu, Gh. Drăghici, G. Ponta. Din Oradea a venit G. Halasi, Dorel Borodan, Ioan Czibulak, plus încă doi băieți tineri.

Sâmbătă seara, 17 decembrie 1983, toată lumea se echipează și intră în Sură. Echipa bucureșteană a ajuns cu toate lucrurile uscate. Orădenii au avut o mare parte din lucruri ude pe simplu motiv că butoaiele de plastic folosite se închideau cu filet și nu erau perfect etanșe. A doua gregeală a constat în faptul că lucrurile din butoi nu au fost puse în saci de plastic individuali, ca măsură de siguranță. Așa că la întoarcerea din Sala Mendip (Focul Viu), Agata a avut trei parteneri orădeni, care fără să cricnească, la ordinele șefului (Gabor) au făcut cale întoarsă spre exterior, încit doi dintre ei să poată rămâne în tabără cu toate hainele uscate ale grupului. Distanța pînă la Sala Mendip (Focul Viu), locul bivuacului, a fost străbătută cu 17 bagaje, din care 7 butoaie în 4 ore. Temperatura aerului era de +11°C.

Duminică, 18 decembrie 1983. Obiectivul principal al acestei tabere era cartarea peșterii în zona nou descoperită, precum și continuarea escaladelor. Gabor Halasi a trecut două sifoane. Sifonul terminal al englezilor, care are 13 m lungime, cu -4 m adîncime și sifonul static descoperit tot de englezi, care are 10 m lungime cu -6 m adîncime*. Dincolo de acest sifon, galeria se termină după cîțiva metri cu un horn neexplorat, apreciat la cel puțin +20 m. La aceste acțiuni Gabor Halasi a fost ajutat de Gabriel Ionescu.

Echipa formată din Dorel Borodan și Adrian Solomon a escaladat cele două cascade de 7 m și ajung la baza unei cascade de mari proporții, pe care vine aproape intregul debit al rîului subteran.

* Este numit de noi sifonul verde – pe hartă este affluentul 4.

Echipa Gh. Drăghici, C. Panaicu, G. Ponta a cartat cursul râului principal pînă în amonte de sifonul terminal.

Zîua următoare, 19 decembrie 1983, echipa orădeană se retrage în timp ce noi continuăm cărarea peșterii care este terminată pînă în apropierea cascadei de 7 m.

Temperatura aerului în Sala Mendip (Focul Viu) s-a păstrat $+11^{\circ}\text{C}$, cu toate că debitul râului a crescut și temperatura acestuia a scăzut de la $+7^{\circ}\text{C}$, cît și a avut în prima zi, la $+5^{\circ}\text{C}$. S-a măsurat denivelarea cu altimetru în Sala Mendip, între locul de bivac și tavan, denivelarea care este de +35 m.

Ieșirea din peșteră a fost deosebit de palpitantă. Știam că debitul râului a crescut simțitor, dar nu ne așteptam ca în unele locuri să fie cîpeata o,50 m mai mare. La aceste ape mari s-a mai adăugat și cărătates mare de bagaje. Unuia din butoaie, fiind supraîncărcat (ulterior am descoperit că nu era bine închis), îl sărit capacul, care era prins cu o bandă metalică și a fost luate de apă. Noroc să toate lucrurile din butoi erau puse în doi saci de plastic și nu su fost luate de apă. Nu așeazi lucru se întîmplă cu lucrurile puse în rușeacul lui G. Ionescu. Aceasta este izbit de perete, se rupe și o parte din lucruri să intreacă pe fundul râului Sura Mare.

Debitul râului fiind mare, bagajele pluteau la vale fără probleme. La "Semi-sifon" am trecut cu capul sub apă vreo 0,5-1 m. Currentul era foarte puternic în acest sector.

La ieșire am fost fără lampă de carbid. Cu o zi înainte mi se desfăcuse lampa și partea ei inferioară a căzut într-o succesiune de cascade din care nu s-a mai putut recupera. În această situație am ieșit din peșteră numai cu frontală electrică. Așa că și o cască Petzl poste deveni inutilizabilă în unele condiții.

În zona lacurilor, deși debitul râului era dublat, apa nu

depășea statura unui om. În decursul ultimului an, fundul acestora s-a colmatat.

În anul 1984, luna august, se desfășoară o nouă expediție la Sura Mare, la care alături de echipe române participă și Lenka Lotrekova din Cehoslovacia și vechii noștri prieteni de la Vertikum Budapesta.

Echipa română este formată din G. Ionescu, Gh. Drăghici, I., Pușpurică, G. Ponta (la bivac) și O. Lascu, S. Sirbu, Ică Giurgiu la fotografii și ajută la transportul echipamentului, într-o intrare de 36 ore.

De această dată bivacul subteran este organizat în "Sala Prieteniei", scopul expediției fiind terminarea cărării galeriei principale. Echipa română cărează zone din amonte de Sala Prieteniei, în timp ce Gh. Drăghici împreună cu cei de la Vertikum Budapesta atacă cascada finală. Aceasta este escaladată până la 160 m.

Ulterior, în tabără din septembrie 1984, se dovedește că ei au urcat numai 80 m, iar echipa formată din Dragos Petrescu și Căreiorgopol Andrei reușește să depășească acest punct cu încă 40 m. După spusele lor peretele final cunoscut în prezent ar avea 120 m.

Descrierea peșterii

Peștera este situată la capătul unor chei de 400 m lungime. Cheile încep în imediata apropiere a ultimelor case de pe valea Ohabei, la început cu pereti verticali numai în versantul drept. Extremitatea aval a acestui perete este marcată de apariția a trei izvoare carstice cu debite de 3 l, 3 l, 1 l/s și temperatură de +16°C (temperatura râului Ohaba era de 12,3°C).

La 100 m în amonte de aceste izvoare apare peretele de calcar și în versantul stîng, formindu-se un canion de 4-6 m lățime.

Deschiderea peșterii este formată dintr-un portal impresionant de 37 m înălțime (Margareta Dumitrescu et al., 1967) și 13 m lățime.

În zona intrării, de-a lungul peretelui stîng este o plajă de nisip, care se continuă sub forma unei creste submerse în lacul de la intrare. Adâncimea acestuia este de 1,2-1,5 m. În extremitatea amonte a lacului se găsesc două blocuri mari de calcar.

Dincolo, urmează o pantă accentuată formată dintr-o succesiune de cascade. La partea superioară a acestora începe plaja de nisip a Sălii de la Intrare dispusă, între rîu și peretele din stînga. Sala mai este numită și Sala Liliacilor datorită celei mai mari colonii de liliaci din țară (Margareta Dumitrescu et al., 1967) care se adăpostește iarna în această peșteră.

Versantul drept al sălii este ocupat de un con mare acoperit cu argilă, pe care s-au găsit urme de cultură materială din perioada neolică și schelete de animale domestice. Înălțimea galeriei în acest punct este aceeași cu cea a portalului, și se păstrează constantă aproape pe tot parcursul peșterii.

Dincolo de sală, galeria începe să se îngusteze la 4-6 m. Intreaga lățime este ocupată de două blocuri de calcar, în față cărora s-a format o depunere de argilă, iar în partea opusă un lac care are 15 m lungime. Adâncimea acestuia oscilează în jurul valorii de 1,5 m. În aceste sector galeria are o direcție NV, talvegul presărat cu blocuri și înălțimea tavanului este la 30-40 m. În unele sectoare (secțiunea C-C) tavanul coboară la 7 m înălțime, acesta fiind un tavan fals, creat de blocuri mari prinse între pereti galeriei.

Numărul blocurilor din apă se răreste spre punctul de la m. 523, făcînd loc lacului următor, numit Dorna Mare. Acest lac

are 50 m lungime și adîncimea apei cuprinsă între 1,2 și 2 m. Este impropriu numit lac, numele fiind dat de adîncimea apei și a vitezei de curgere reduse, dar lățimea galeriei se păstrează constantă. Amonte de lac, galeria se îngustează la 2 m. Direcția galeriei devine estică. Aspectul general este de canion. Apare prima cascadă de 0,5 m, iar pe pereti apar primele curgeri parietale și chiar cîteva formațiuni stalactitice.

În dreptul unei cascade de 1 m, în versantul stîng este o sală laterală. Podeaua sălii, care are o lățime de 10 m și o inclinare de 45° este acoperită în întregime cu blocuri. Nivelul inferior al sălii este de +4 m față de talvegul rîului. Urmînd peretele din stînga rîului, în continuare spre amonte, se poate merge pe o brînă, pînă la o marmîtă suspendată deasupra apei, la +4 m, cu fundul acoperit cu nisip (locul bivuacului din 1976). În dreptul terminusului amonte al acestei brîne, care coboară din nou la nivelul apei, apar formațiuni stalagmitice.

Primul affluent - Afluentul nr. I - cu un debit de 1-2 l/s, apare în versantul stîng la 931 m de intrare. Este singurul curs a cărui origine a fost determinată cu certitudine prin trassare. Provine din activul înfîlnit în avenul din Dosul Lăcșorului, pe galeria Noroioasă. Marcarea a fost efectuată la 30 aprilie 1984 cu 1,5 kg Rhodamină B. A indicat un timp de tranzit de 32 ore pentru o distanță în linie dreaptă de 200 m.

Pe affluent se poate înainta 5-7 m, galeria fiind colmatată cu bolovani. Această confluență este punctul terminus al cartării efectuate în anul 1967 (Margareta Dumitrescu et al., 1967).

În dreptul acestei confluente galeria face un unghi de aproape 90° pe direcția NNE. Aspectul este în continuare de canion cu pereti la 1-2 m distanță. Distanța între pereti este mai mare în dreptul depunerilor de calcit sub formă de baldachine (meduze, ciuperci, domuri). La m. 1050 este prima depunere, care apare pe

ambii pereti. Deasupra domului din versantul sting se poate vedea o galerie, care nu a fost incă explorată. Urmează un mic dom izolat, după care galeria își păstrează lățimea constantă de 1-2 m, pînă la primul baldachin important.

Pînă la acesta, talvegul rîului are un curs relativ linistit, fiind întrerupt numai de o cascadă de 1 m. Acest baldachin, are o lungime de 10 m, mijlocul fiind marcat de un puț de 2 m (P 2). Spre aval are o înălțime de 5 m, iar spre amonte de 3 m.

Baldachinul nr. 2 apare la 100 m în amonte de primul. În acest sector galeria se păstrează de lățime constantă, cu curgeri parietale în două puncte, fără cascade. Baldachinul nr. 2 este format dintr-o depunere calcitică de 5 m înălțime, sprijinită pe cei doi pereti. În partea din aval, distanța de la baza formării pînă la nivelul spei este de 0,80 m, în timp ce în partea din amonte ajunge la numai 0,15 cm.

Baldachinul nr. 3 este de 5 m înălțime, iar distanța de la baza acestuia față de apă fiind mai mare de 1 m, trece neobservat. Galeria în amonte de acest punct are aspect de canyon, cu viteza de curgere a apei foarte mare. Între pereti apare o nouă depunere de calcit de 6 m înălțime. Este punctul maxim atins de expediție T. Orghidan, I. Boștan, un costume de cauciuc. Au fost găsite urme de carbid de ^{la} expediția engleză.

Canyonul se continuă spre amonte, sub forma unei galerii de 2 m lățime, care la nivelul talvegului stinge maxim 0,50 m lățime. Talvegul este presărat cu cascade din ce în ce mai dese din care cea mai mare este de 2 m. Terase situată în versantul sting al cascadei, la +5 m, denaturează înălțimea reală de 2 m a cascadei. Acestea este motivul pentru care Matei Ghica a menționat că această cascadă are 5 m înălțime (Margareta Dumitrescu et al., 1967).

De la cascadă la Aflu. nr. 2 galeria păstrează o lățime și înălțime constantă. Este sectorul cunoscut sub numele de "Galeria Marmitelor". În două locuri peretii sunt acoperiți de curgeri parietale. Cea mai mare marmită, cu diametrul de 3 m și adâncimea de ~3 m se află la baza unui jgheab întrerupt de două cascade de 0,50 m. Viteza de curgere a apei în acest punct este maximă. Deasupra, peretii sunt acoperiți de curgeri parietale cu aspect de domuri. Imediat în amonte de acest punct apare din versantul drept, Afluentul nr. 2, care provine dintr-o galerie joasă, situată la nivelul podelei. La debite mari, apare sub formă de izvor vaucluzian. Este descoperit în anul 1976 de Ică Giurgiu de la C.S.E.R. București. Debitul mediu este de 1 l/s. Ar putea proveni din ponorul peșterii Leordei. Este netestat din punct de vedere hidrogeologic.

Punctul "Semi-sifon" este situat la 2193,75 m de la intrare (G. Ponta, 1978) sau 2150 m denivelare +42,45 m (L.Kalitzky, 1984)*.

Punctul numit "Semi-sifon" este marcat de un dom stalagmitic de mari dimensiuni, care se sprijină pe cei doi pereti și colmatează cu calcit galeria pe toată înălțimea ei. Baza acestuia în aval este sub nivelul apei, în timp ce în amonte ajunge la 1 m deasupra ei. În aval, pe peretele din stînga depunerea de calcit, formează o fereastră îngustă, care permite depășirea ei. Galeria are 1,7 m lățime. Urmează imediat un nou baldachin, care are baza la 1 m, respectiv 0,50 m de talwegul rîului.

Apar cîteva mici cascade, după care un nou baldachin se dispune transversal pe profilul galeriei. Baza acestuia se află față

* Pînă în acest punct extrem al explorării, albiea subterană urcă cel mult 40 m (Margareta Dumitrescu et al., 1967).

de talvegul rîului la 0,50 m. În sectorul central al acestuia apare apa unei cascade, care provine din affluentul nr. 3. La 3-4 m amonte de această cascadă tavanul galeriei se ridică și se poate vedea deasupra baldachinului cascada care vine de la 23,5 m înălțime.

Affluentul nr. 3 a dat naștere unei galerii de 238,2 m (de-nivelare +63 m) ~, cu două etaje. Etajul activ este format dintr-o galerie cu lățimea de 2-3 m. Partea finală este ocupată de un dom stalagmitic, care divizează galeria în două nivele. Nivelul inferior este activul care curge sub formațiunea calcitică. Dimensiunile acestei galerii sunt reduse, cu tavanul la numai 0,5 m înălțime. Se termină într-un sifon impenetrabil, colmatat cu nisip.

Nivelul superior este ~~deasupra~~ ^{plasat} formațiunii calcitice. Înălțimea în zona centrală a galeriei ajunge la 3 m, și coboară spre partea finală la sub 1 m. Podeaua este formată din planguri stalagmitic. Remarcăm existența unui cimitir de lilieci.

Etajul superior este format dintr-o galerie fosilă de 120 m lungime, situată la +20 m de activul affluentului 3. Cota acestei galerii corespunde cu înălțimea tavanului galeriei principale în acest sector de peșteră, unde atinge 60 m.

Galeria rîului principal, în continuare, începe să se largescă, iar podeaua este acoperită cu blocuri mari de calcar. O îngrămadire de astfel de blocuri dă naștere unei cascade de 1,7 m, care marchează extremitatea aval a sălii Mendip (Focul Viu).

Sala este de mari proporții. Rîul curge de-a lungul perete-lui vestic, iar în partea opusă este o ridicare de +35 m de-nivelare, formată din blocuri prăbușite din tavan, care sunt fixate în zona din amonte printr-o depunere de calcit sub formă de dom și gururi etajate. În zona centrală a sălii (secțiunea G-G) este o a doua depunere de calcit (dom II), care formează un pod natural

peste albia râului principal. Aceasta are o suprafață de nivelare acoperită cu gururi. Între cele două sectoare ale sălii cu depunerî calcitice, se pot observa blocuri, care sunt fixate în loc în loc de formațiuni stalagmitice.

Dincolo de sală, versantul stîng este format dintr-o terasă bogat concretionată cu stalagnite palmier.

Galeria este ușor-meandrată, cu lățimea de 4 m. În versantul stîng apare un grohotis, care vine dintr-un sistem de săli de dimensiuni reduse și acoperite cu argilă. Acest sector este explorat, dar nu a fost cartat.

Sala Suspendată este formată pe blocuri mari de calcar prinse între peretii galeriei. Pe aceste blocuri, în funcție de modul lor de disponere, apar mai multe nivale ale sălii.

Nivelul inferior se află imediat deasupra activului principal și este format dintr-un gur adînc așezat pe o formătione tip baldachin. Gurul este alimentat de Afluentul nr. 4, ale cărei ape provin din Sifonul Verde, numit de englezi Sifonul Static.

La nivelul acestui sifon (nivelul II), pe peretele opus se formează o galerie bogat concretionată, cu podeaua formată dintr-un gur mare, sec.

Nivelul III este format pe blocuri mari, aflate la +25 m deasupra galeriei: este marcat de existența unui lac, situat într-un gur și de 2 hornuri, care nu au fost încă explorate.

Sectorul de galerie pînă la Sifon are aspect de canion, pantă talvegului fiind întreruptă de cîteva cascade.

Sifonul terminal a fost depășit printr-un etaj fosil, situat la +9 m deasupra galeriei active. Dincolo de sifon, aspectul galeriei se schimbă. Imediat deasupra sifonului sunt mai multe cascade. Pînă la Afluentul nr. 5, talvegul este ușor inclinat, și nu prezintă nici o rupere de pantă. Înălțimea tavanului este la 4-5 m.

Afluentul nr. 5 confluencează cu activul principal, deasupra unei terase din versantul drept. Apare dintr-o galerie înaltă de 0,50 m, care devine impenetrabilă după 5 m. Debitul acesteia este de 1 l/s. Peștera se continuă cu o galerie puternic ascendentă, cu direcția generală estică. Cascadele sunt numeroase, cea mai mare având 2 m. Direcția generală a galeriei principale se schimbă brusc, spre NV, în dreptul confluentei cu Afluentul nr. 6. Aceasta are un debit de 5 l/s. Parcurge o galerie lungă de 10 m, blocată de o curgere calcitică. Atât în amonte cât și în aval de această confluență, în peretele galeriei principale se pot vedea deschideri de galerii laterale. Una dintre ele a fost cárata. Este un meandru fosil al galeriei principale situat la +5 m altitudine relativă.

Galeria principală își păstrează direcția NV pentru 60 m, după care revine la cea inițială de NNE. În acest sector semnalăm existența a numeroase cascade, dintre care cea mai mare este de 6 m. În dreptul acesteia, în versantul drept, există o sală, cu un dom stalagmitic. Urmează o succesiune de trepte, cu o denivelare totală de 10 m, care sunt de fapt îngrămadiri de blocuri.

Unul din aceste blocuri este constituit dintr-o stalagmită petalată prăbușită.

Amonte de aceste săritori, galerie principală a peșterii se largeste brusc. Podeaua este acoperită de blocuri și bolovani de calcar. Panta generală este medie, dind aspectul unei suprafețe de nivelare. În zona centrală a acestui sector există o depunere calcitică de +5 m, care ocupă toată lățimea galeriei. Dincolo de acesta, lățimea se păstrează la 8-10 m.

În versantul drept se desprinde Sala Prieteniei. Această sală are o lungime de 202 m, cu o denivelare de +28 m. Podeaua este acoperită în întregime de gururi în trepte și de un dom stalagmitic, deasupra căruia se poate vedea un horn (neexplorat).

Amonte de intrarea aval a Sălii Prieteniei, galeria peșterii are aspect de canion deoarece lungul râului principal, punctat de cascade mici. Tavanul este la 1 m înălțime. Între sistemul activ și cel al Sălii Prieteniei este un sistem subfosil, frumos concretionat. În punctul în care cele trei nivele ale peșterii jonctionează, galeria principală devine unică și se îndreaptă spre est. La început are o lățime de 4-6 m, dar se îngustează brusc, având din nou aspect de canion. Cascadele sunt din ce în ce mai numeroase, ajungind ca două dintre ele să fie de cîte 7 m fiecare.

În sectorul aval de aceste cascade, galeria prezintă din nou trei nivele: - nivelul activ, care este marcat de un scurt sifon, nivelul subfosil, care este format dintr-o galerie de 4 m lățime și nivelul superior, care se prezintă sub forma unei săli de mari dimensiuni, cu podeaua falsă, formată din blocuri prinse între peretele galeriei principale active, la +25 m altitudine relativă. Această sală se pare că este la același nivel cu partea superioară a Sălii Prieteniei.

Sectorul amonte de cele două cascade de 7 m este format dintr-o galerie activă unică. Principalele aporturi de spă apar la capătul amonte al galeriei principale, care se bifurcă. Ramura scurtă se închide într-o cascadă înaltă de peste 100 m, cu un afiu de 50 l/s. Ramura lungă se închide într-o diaclază îngustă, din care provin 10 l/s.

Concluzii.

Peștera Sura Mare este cartată în momentul de față pe o lungime de 6339,45 m și o denivelare de +405 m.

Galeriile explorate pînă în prezent precum și rezolvarea semnelor de întrebare existente pe hartă ne îndreptățesc să credem că într-un viitor apropiat peștera va depăși 10 km lungime.

Terminusul peșterii* (alt. absoltă 783 m) se află la 260 m

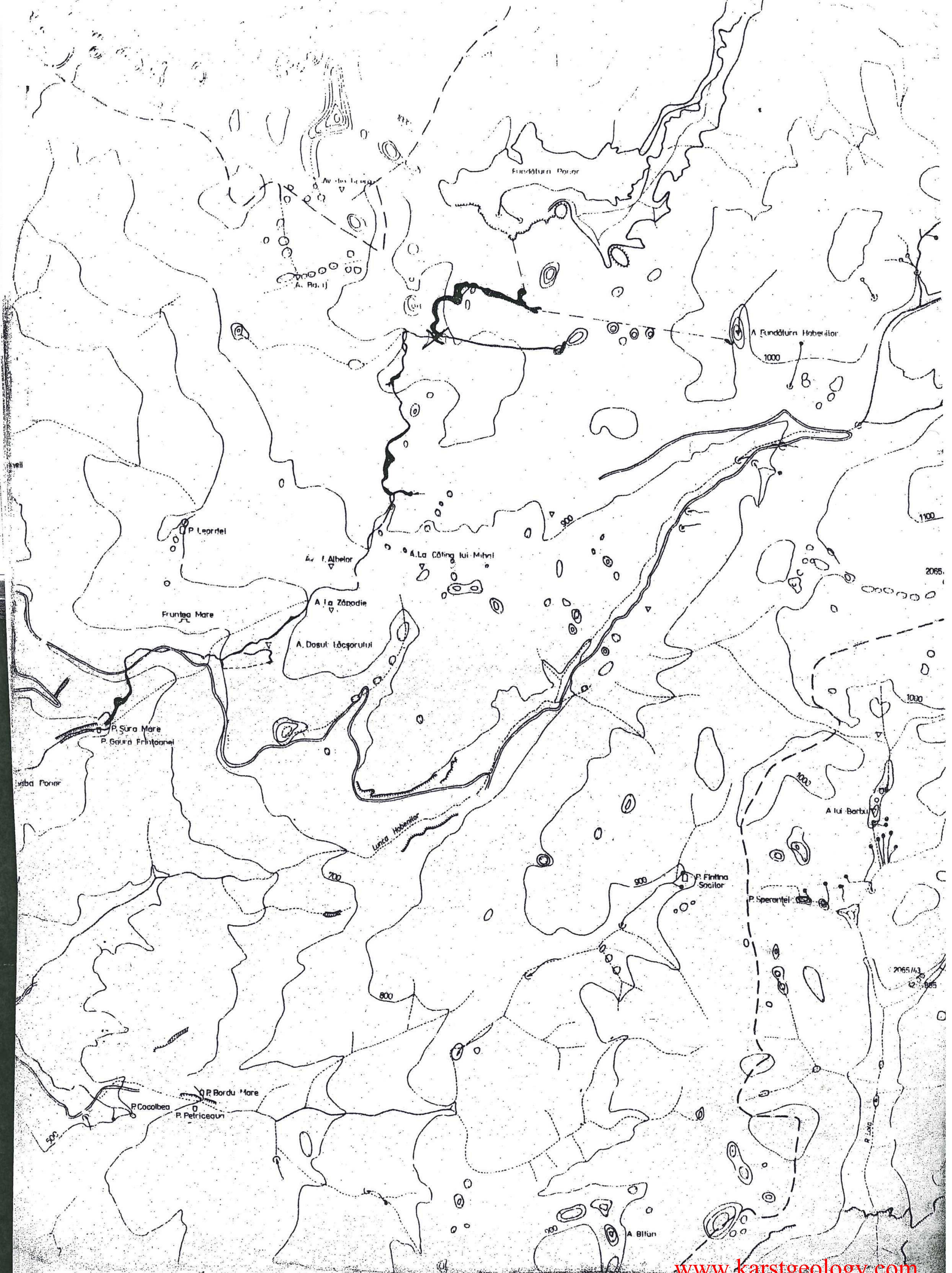
* Intrarea în peștera Sura Mare se află la 450 m alt. absolută.

distanță aeriană de Fundătura Ponorului (alt. absolută 630 m) și 15-20 m denivelare. Față de Fundătura Hobenilor (alt. absolt. 968 m) distanța aeriană este de 900 m și denivelarea este de 185 m.

Trasarea menzionată în lucrare (Margareta Dumitrescu et al., 1967) a pus în evidență legătura hidrogeologică dintre cele două obiective endocarstice. Sperăm că viitorul ne va rezerva surpriza unirii celor două cavități într-o singură care va fi unul din primele sisteme din România cu peste 500 m denivelare.

BIBLIOGRAFIE

1. Bleahu M. et al., 1976 - Peșteri din România, Editura științifică și enciclopedică, pag. 289-291.
2. Băcanu P.M., 1976 - 40 de ore izolați în peștera Sura Mare, România liberă, 1976.
3. Dumitrescu Margareta et al., 1967 - Lucrările Institutului de Speologie "Emil Racoviță", Tom. VI - Contribuții la studiul peșterilor din județul Hunedoara. Peștera Sura Mare de la Ohaba Ponorului, pag. 37-45, Editura Academiei R.S.R.
4. Mitrofan H., Ponta G., 1985 - Notă preliminară asupra sistemului carstic al peșterii Sura Mare (M. Sebeș) - Theoretical and Applied Karstology Vol. II - sub tipar.
5. Kalitzky L., 1984 - Taberele Speotimis din Munții Sureanu. O ipoteză nouă a speleogenezei peșterii Sura Mare - Buletin program, Speotimis-Timigoara.
6. Oldham T. 1968 - Caving Holiday in Rumania-Wessex Cave Club J1, pag. 24-31, febr. 1968, No. 115, Vol. 10.
7. Oldham A.D., 1969 - Rumania 1968. Wessex Cave Club J1, Vol. 10, pag. 254.
8. Orghidan T. et a., 1984 - Peșteri din România, Ghid turistic, Editura Sport-turism, pag. 316-521.

9. Ponta G., 1978, Peștera Sura Mare, Aragonit nr. 1, pag. 50-60.
10. Ponta G., 1984 - Peștera Sura Mare, Speleologie nr. 11, Italia.
11. Tiron N., 1979 - Salvamontistii, oameni între oameni, Editura Sport-Turism, București, pag. 94-96.
12. Vulpe I., 1976 - Într-o zi opt temerari, ziarul Steagul Rosu, Petroșani, 30 iulie 1976.
13. Raport preliminar, octombrie 1968 - The Joint British Universities Speleological expedition to Rumania, 1968.

ŞURA MARE CAVE SYSTEM

0 75 150 225 300 m

